

QAMAR RANG-BARANGLIKDAGI QORAKO'L QO'YLARINING YOSH DINAMIKASIDA TIRIK VAZNINING MUTLOQ, KUNLIK VA NISBIY O'SISHI

Astankulov Azamat Farxadovich

Tayanch doktorant,

Turganbaev Ruzimbay Urazbaevich

Q.x.f.d., professor, ilmiy rahbar Samarqand veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.8093117>

ARTICLE INFO

Received: 20th June 2023

Accepted: 28th June 2023

Online: 29th June 2023

KEY WORDS

Qoraqalpoq zot tipi, yoshi dinamikasi, tirik vazni, mutloq o'sish, kunlik o'sish, nisbiy o'sish.

ABSTRACT

Ushbu maqolada qoraqalpoq zot tipiga mansub qamar rang-baranglikdagi qorako'l qo'ylarining variatsiyalar kesimida tirik vazni yoshi dinamikasida (Tug'ilganda, 4-4,5 oylik, 12 oylik va 18 oylik) mutloq, kunlik va nisbiy o'sishi bo'yicha xulosalar qilingan.

Kirish. So'ngi yillarda jahon miqyosida qorako'lchilik sohasida rangli terilarga, aynan sur rangli terilarga ichki va tashqi bozorlarimizda talab ortib bormoqda. Shu bois, qorako'l qo'ylari urchitiladigan mamlakatlarda aholining qorako'l terilariga va qorako'lchilik mahsulotlariga bo'lgan talabini qondirish maqsadida, sur rangli turli rang-baranglikdagi qorako'l qo'zilar salmog'ini mumkin qadar oshirish bilan bir qatorda, qo'chqorlarning geneotipini yaxshilash borasida bir qator ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmoqda. [1; 257-264 b.] o'z tadqiqotlarida qo'ychilikda duragay avlodlar olish muhim hisoblanib, geterozis natijasida duragay avlodlarda qimmatli mahsuldor xususiyatlar shakllanishiga olib kelishi takidlanadi. Bunday analogik tadqiqotlar romanov zotli qo'ylarini chatishtirishdan olingan avlodlarda Rossiya olimlari tomonidan [3; 47-50 b.], kuzatilgan. Muallif xulosiga ko'ra, qo'ylarning birinchi, ikkinchi va uchinchi bo'g'in avlodlarida jadal o'sish ko'rsatkichlari kuzatilib, mutloq va nisbiy o'sish tezligi yuqori ekanligi qayd etiladi.

Tadqiqotning maqsadi Qoraqalpoq tipiga mansub qamar rang-baranglikdagi qorako'l qo'ylarining tana tuzilishi indeksleri xususiyatlarini o'rganish hamda maqsadga muvofiq rang-baranglikdagi qo'zilar olish salmog'ini ko'paytirish usullarini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning obekti sifatida Qoraqalpoq zot tipiga mansub sur qorako'l qo'ylarining kamar rang-barangliklaridagi qo'zilar olindi.

Tajriba joyi va usullari: Tadqiqotlar Qoraqalpog'iston Respublikasi Shimoliy Qizil-qum xududlari bo'lgan Qorao'zak tumanining qorako'lchilikka ixtisoslashgan "Nurtilek qaraozek" fermer xo'jaligida olib borildi.

Qorako'l qo'zilarining tirik vazni tug'ilganda laboratoriya tarozisida aniqlandi, yoshi kattargandan so'ng platformali elektron tarozida 0,1 kg gacha aniqlikdagi o'lchash yo'li bilan aniqlandi. Tajribadagi qo'zilarining tug'ilgan vaqtdagi, 4-4,5 oylik, 12 va 18 oylik yoshidagi mutloq, nisbiy va kunlik o'sishi ko'rsatkichlari, o'sish tezligi o'rganildi.

Asosiy qism. Qorako'l qo'ylarining mutloq, nisbiy va kunlik o'sishi ko'rsatkichlari organizmning o'sish jadalligini o'rganishda muhim hisoblanadi. Ushbu ko'rsatkichlar qo'ylarning fiziologik holatini boshqarishda, semizlik darajasi to'g'risida fikr yuritishga, yaylovlar hosildorligiga baho berishda va nihoyat qo'shimcha oziqlantirishni tashkillashtirishdan xabardor qiladi.

Bizning olib borgan tadqiqot natijalari bo'yicha qamar rang-baranglik qo'ylarning turli variatsiyasida o'sish tezligi aniqlandi va bu ko'rsatkichlar quyidagi 1-jadvalda keltirildi.

1-jadval

Tirik vaznning mutloq, kunlik o'sishi ko'rsatkichlari, kg

Rang-baranglik	n	O'sish ko'rsatkichlari	Tajriba hayvonlari yoshi		
			Tug'ilgandan 4-4,5 oygacha	4-4,5 oydan 12 oygacha	12 oydan 18 oygacha
			(X±S _x)		
Ochiq qamar	25	Mutloq o'sim, kg.	21,5±0,51*	6,51±0,95*	5,23±1,18
		Kunlik o'sim, g.	169,36±7,31	27,86±3,58	29,05±6,57
Qizil qamar	25	Mutloq o'sim, kg.	22,13±1,02	4,89±0,96	4,85±1,14
		Kunlik o'sim, g.	173,42±4,87	21,04±3,66***	26,94±6,48***
Qora qamar	25	Mutloq o'sim, kg.	22,44±0,95*	5,03±1,12	4,62±1,01
		Kunlik o'sim, g.	175,97±3,59	21,7±4,39	25,66±5,61

*p<0,001, ***p<0,05

1-jadval malumotlarida, tug'ilgandan 4-4,5 oygacha bo'lgan davrda mutloq o'sim ko'rsatkichlari ochiq qamarda 21,5±0,51 kg.-ni tashkil qilgan bo'lsa, qizil qamarda 22,13±1,02 kg. va qora qamar esa, 22,44±0,95 kg.-ni tashkil qildi.

Ochiq qamar rang-baranglikdagi tajriba hayvonlari yoshi dinamikasida mutloq o'sim ko'rsatkichlarini 100 % deb qabul qilinsa, qizil qamarda tug'ilgandan 4-4,5 oygacha bo'lgan davrda 2,93 %-ga, qora qamarda 4,37 %-ga ustunlik qilgan. 4-4,5 oydan 12 oygacha davrdagi mutloq o'sim shunga mos ravishda -2,4 va -3,9 %-ga tendetsiya saqlanib qolgan. 12 oydan 18 oygacha bo'lgan davrda bu ko'rsatkich shunga mutanosib ravishda -7,26 va -11,7 %-ga farqlanishlar bo'ldi. Bunday ko'rsatkichlar kunlik o'sim ko'rsatkichlarida ham saqlanib qoldi va mutloq o'sim ko'rsatkichlarini to'lig'icha tastiqlaydi.

Mutloq va kunlik o'sim ko'rsatkichlari nisbiy o'simni ifodalovchi ko'rsatkichlar bo'lib, qo'zilarining yoshi dinamikasi bosqichlarida o'sish ko'rsatkichlarini belgilaydi. Malum davr ichida jadal yoki o'sish ko'rsatkichlarining susayishini ko'rsatadi va bu ko'rsatkichlar ularning semizlik darajasini baholashda va saqlashda imkoniyot yaratadi. Nisbiy o'sim ko'rsatkichlari bo'yicha tajriba malumotlari 2-jadvalda keltirildi.

2-jadval. Nisbiy o'sim o'rtacha ko'rsatkichlari, %

Rang-baranglik	n	Tajriba hayvonlari yoshi					
		Tug'ilgandan 4-4,5 oygacha		4-4,5 oydan 12 oygacha		12 oydan 18 oygacha	
		(X±S _x)	%	(X±S _x)	%	(X±S _x)	%
Ochiq qamar	25	21,5±0,51	599,63	6,51±0,95	26,0	5,23±1,18	16,6

Qizil qamar	25	22,13±1,02	626,78	4,89±0,96	19,13	4,85±1,14	15,87
Qora qamar	25	22,44±0,95	597,3	5,03±1,12	19,3	4,62±1,01	14,81

2-jadval ma'lumotlari shundan darak beradiki, tug'ilagn davrdan 4-4,5 oylik davrigacha nisbiy o'sim ko'rsatkichlari jadal kechganligidan va keyingi yoshlarda, yaniy 4-4,5 oydan 12 oygacha sekinlashi kuzatilsa, 12 oydan 18 oygacha davrda o'sish suratlari ochiq qamarda 16,6 %, qizil qamarda 15,87 % va qora qamarda esa, 14,81 %-ni tashkil etdi.

Xulosa. Tug'ilgandan davridan 4-4,5 oygacha bo'lgan davrigacha qo'zilar tirik vazni jadal kechishi va 4-4,5 oydan 12 oygacha davrda bo'lsa sekinlashishi kuzatiladi. 12 oylik davridan 18 oylik davrigacha mutloq o'simning juda sekinlashishi kuzatildi. Bizning fikrimizcha, tug'ilgandan davridan 4-4,5 oygacha bo'lgan davrigacha qo'zilar tirik vazni jadal kechishi sut emish davriga to'g'ri kelishi va keyingi yoshlarda sekinlashi ularning yaylov ozuqasiga o'tishi bilan isbotlanadi.

References:

1. Юсупов С.Ю., Базаров С.Р., Мукимов Т. "Каракульские овцы окраски сур бухарского породного типа". Ж. Агро Элем Казахстан №1 2012. 40-43 бетлар.
2. Turganbaev R. U. «Produktivnie i biologicheskie osobennosti ovets sur karakalpaksogo porodnogo tipa originalnix rastsvetok uryuk-gul i kamar» Avtoreferat Dissertatsii na soiskanie uchenoy stepeni kandidata selskoxozyaystvennix nauk. Tashkent – 1993, s.23.
3. Казакбаев Б. ва бошқалар «Конституция типи ҳар хил қоракўл кўйларининг тирик вазни кўрсаткичлари» «Chorvachilik va naslchilik ishi» jurnali №6 (17) 2020-yil 33-34 betlar.